

Thema's die spelen onder deelnemers met betrekking tot de korte (deze winter) en middellange (komende winter) termijn uit de vrije opmerkingen (Augustus '20 - November '21)

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

, 13 januari 2022

Aanleiding: Begin 2022 wordt de RIVM Gedragsunit gevraagd om reflecties te geven op maatregelen die inzetbaar zijn op de korte en middellange termijn en hoe mensen hierover denken. Ter voorbereiding heeft het Corona Gedragsunit van het RIVM een studie ontwikkeld, waar verschillende dimensies en toekomstscenario's behandeld worden. De vrije opmerkingen van deelnemers aan het einde van de vragenlijst van de corona gedragsunit van het RIVM en GGD'en kunnen informatie geven over welke thema's die spelen bij deelnemers met betrekking tot het de korte (deze winter) en middellange (tot en met komende winter) termijn.

Vraagstelling: Wat zijn de thema's die spelen onder deelnemers die een vrije opmerking schrijven aan het einde van de vragenlijst die gerelateerd zijn aan een perspectief op de korte (deze winter) en middellange (tot en met komende winter) termijn?

Methode: Bevindingen komen voort uit de analyse van de open antwoorden op de vraag "Heeft u nog opmerkingen over de coronamaatregelen in het algemeen, dan kunt u dat hieronder schrijven". De vraag wordt gesteld aan het einde van de vragenlijst. De analyse is op basis van het coderen van een gerandomiseerde selectie van 1000 vrije opmerkingen per ronde. Het codeboek bestaat uit thema's die aan bod komen in de vragenlijst (draagvlak, naleving en welzijn tijdens de coronacrisis) (top down), aangevuld met thema's die minimaal in 5% van open antwoorden voorkomen in de vragenlijst rondes (bottom-up). Onderstaand zijn de resultaten op basis van codering volgens deze methode. De resultaten voor ronde 15 (augustus '21), 16 (september '21) en 17 (november '21) zijn gepubliceerd op de website. Aanvullende inzichten uit de open antwoorden zijn ook toegevoegd uit ronde 6 (augustus '20) tot en met 14 (juli '21). Deze rondes zijn ook geanalyseerd maar niet gepubliceerd op de website. Ook in deze rondes speelde toekomst perspectief een belangrijke rol.

Belangrijk bij de interpretatie van de resultaten van dit onderzoek:

- De 20-25% van de deelnemers die opmerkingen achterlaten, is iets vaker niet gevaccineerd, en heeft wat minder draagvlak voor en vertrouwen in het coronabeleid. Antwoorden zijn daarom niet representatief voor de gemiddelde deelnemer aan het vragenlijstonderzoek. Wel laten ze het sentiment zien dat er speelt onder een deel van de deelnemers aan het onderzoek.
- De beschreven resultaten kunnen gebruikt worden om patronen over de tijd te bestuderen en signalen op te vangen over zaken die spelen in de samenleving.

Hoofdbevindingen:

Thema's die spelen onder deelnemers met betrekking tot het coronabeleid en de invoering van maatregelen op de korte (deze winter) en middellange (tot en met komende winter) termijn:

1) Behoeftte aan een systematische aanpak en een vooruitblik

In de context van dalende besmettingscijfers (R15) benoemen deelnemers een behoefte aan duidelijkheid over visie wat verder vooruitblik ('een leven met corona'). Een vaak genoemd ingrediënt is hierbij epidemiologische onderbouwing voor beleidskeuzes (zoals het besmettingsrisico van gevaccineerde mensen).

In de context van oplopende cijfers (R16 en 17) is er meer aandacht voor de korte termijn. Deelnemers spreken zorgen uit en er heerst behoefte aan aanscherping. Deelnemers noemen hierbij een behoefte aan

- a. Snel en effectief ingrijpen, waarbij niet achter de feiten aan wordt gelopen ("snel ingrijpen, straks zijn we weer terug bij af") en
- b. Een groep benoemt gestage en gelijkmatige versoepeling te willen zien.

2) Belofte dat vaccinatiegraad de uitweg van de crisis zou zijn

In ronde 9 en 16 spreken veel deelnemers van vaccineren als uitweg voor de crisis (*'het vaccin is de uitweg in deze coronapandemie'*). Een groep deelnemers benoemt expliciet dat dit naleven van maatregelen acceptabel maakt.

- a. In periodes wanneer vaccineren (R10-11) en booster (R17) als te traag wordt ervaren benoemen deelnemers dat het toekomstperspectief (als uitweg van de crisis) in gevaar komt. Wanneer vaccineren voor steeds meer mensen dichterbij komt (R12-14), delen deelnemers minder zorgen over het toekomstperspectief op de middellange termijn.
- b. Wanneer besmettingscijfers opnieuw stijgen ondanks de hoge vaccinatiegraad (R15-17), stijgt het aantal deelnemers wat zorgen deelt over het toekomstperspectief. Gelijktijdig benoemen deelnemers minder vertrouwen te hebben in deze oplossing (*'vaccinatiegraad is toch bereikt en toch gaan we dicht?'*). Ook delen deelnemers in deze periode in toenemende mate zorgen en onvrede gericht op de overheid en het beleid in algemene zin.
- c. De belofte dat met een hoge vaccinatiegraad (80% - 90%) meer vrijheden zouden bestaan wordt vaak genoemd. Behoefte aan nieuwe en concrete criteria wordt hierbij gedeeld.

3) Coronatoegangsbewijs als alternatieve uitweg van de crisis

Deelnemers spreken vaak van het coronatoegangsbewijs en 2G in relatie tot het toekomstperspectief. Veel deelnemers benoemen in relatie tot het coronatoegangsbewijs (en een 2G beleid) zorgen over rechtvaardigheid en polarisatie op de korte en middellange termijn. Specifiek zijn ook twee perspectieven aan zichtbaar:

- a. De grootste groep deelnemers die de vraag beantwoorde ziet 2G als een (alternatieve) uitweg van de crisis, door het grootste (gevaccineerde) gedeelte van de maatschappij meer vrijheden te geven. Noteer wel, een groep respondenten maakt zich zorgen over de schijnveiligheid (*'gevaccineerden kunnen ook besmet zijn'*) en tegenstrijdigheden (*'waarom een werknemer niet maar klant wel'*) van het coronatoegangsbewijs. Deelnemers benoemen dat iedereen het virus bij zich kan dragen en overbrengen.
- b. Ook wordt het coronatoegangsbeleid door een groep deelnemers die niet is gevaccineerd en de vraag invulde juist als een aanscherping van maatregelen gezien. Aansluitend zien deelnemers het beleid dan ook als een vorm van discriminatie en dwang tot vaccineren.

4) Verbreedde zorg als alternatieve uitweg van de crisis

Deelnemers spreken vaak zorgen uit over overbelasting van de zorg en afschaling van reguliere zorg op de korte en middellange termijn.

- a. Deelnemers benoemen dat maatregelen werden ingevoerd om overbelasting van de zorg tegen te gaan. Vooral de laatste ronde (R17) wordt de noodzaak voor een andere lange termijn oplossingen benoemt. Deelnemers benoemen hierbij een erkenning dat als 'leven met corona'

een realiteit is, en meer vrijheid daarbij noodzakelijk, IC-capaciteit moet worden opgeschaald. Deelnemers geven aan niet te begrijpen waarom dit geen alternatieve oplossing is voor het sluiten van de samenleving.

- b. Bij dalende cijfers richten deelnemers zich meer op lange termijnvisie waarbij opschaling van de capaciteit in de zorg (als uitweg van de crisis) genoemd wordt, bij oplopende cijfers richten zij zich op de ervaren schaarste en afschaling van reguliere zorg.

5) Langdurige inzet van maatregelen, met verbeterde afweging tussen efficiëntie en tijdigheid (kort en krachtig) van maatregelen en consequenties

Deelnemers spreken vaak over ervaren efficiëntie van (zware) maatregelen op de besmettingscijfers, ten opzichte van consequenties voor de economie, mentaal welzijn en het onderwijs in relatie tot de korte en middellange termijn.

- a. Vanaf augustus '20 tot februari '21 wordt toekomstperspectief benoemd samen met invoering, duur en hoeveelheid van maatregelen.
 - i. Is er sprake van te veel maatregelen, zonder ervaren efficiëntie, dan benoemen meer deelnemers zorgen over het toekomstperspectief. Deelnemers benoemen dan vaker ontevredenheid ten opzichte van de maatregelen (*'het middel is erger dan de kwaal'*). Hierbij worden zorgen uitgesproken over de lange termijneffecten van de maatregelen op de economie, onderwijs en mentaal welzijn.
 - ii. Wanneer deelnemers meer risico en zorgen over besmetting ervaren delen ze een behoefte en begrip voor strengere maatregelen. Hierbij delen deelnemers zorgen over lange termijneffecten (*'Als er nu niet hard wordt aangepakt dan zitten we straks nog veel langer strenge maatregelen'*). Wanneer er niet tijdig wordt ingegrepen, delen meer deelnemers een behoefte aan een (nieuw) toekomstperspectief.
- b. Noteer wel, dat door verschillende rondes deelnemers zorgen en onvrede uiten op het moment dat de maatregelen worden in- en uitgevoerd (bijv. mondkapjes), maar niet in de periode daartussen in. Zodra een maatregel eenmaal ingevoerd is, worden onduidelijkheden en tegenstrijdigheden minder vaak genoemd (zolang deze als efficiënt wordt ervaren).

Appendix: Onderbouwing van bevindingen rondom thema korte en middellange termijn op basis van vrije opmerkingen in vragenlijstronde 5-17

1) R15 (augustus 2021): Deelnemers benoemen 2G-beleid en de vaccinatiegraad in relatie tot het perspectief op (midden)lange termijn.

In R15 heerst er vooral behoefte aan versoepeling door de 'belofte' die door de overheid werd gedaan dat bij een hoge vaccinatiegraad (80-90%) maatregelen versoepeld zouden worden. Nu dit in deze ronde nog niet het geval is vragen respondenten zich af waar deze belofte is gebleven. Deelnemers geven aan dat dit niet lijkt te gebeuren en zet vraagtekens bij het toekomstperspectief. Daarbij benoemt een deel van de deelnemers zorgen over onnodige onrust die het coronatoegangsbewijs teweegbrengt voor ongevaccineerde mensen. Dit ervaart een deel van deze groep als oneerlijk, dwingend en zonder meerwaarde (omdat ook gevaccineerde mensen besmettelijk kunnen zijn).

“Hoe lang gaan we hier nog mee door? We kunnen toch niet voor eeuwig zo door gaan? Dit is niet eerlijk tegenover de mensen die hun verantwoordelijkheid hebben genomen door zich te laten inenten”

De meerderheid benoemt deze ronde dat maatregelen, in plaats van met een coronatoegangsbewijs, volledig losgelaten zouden moeten worden, met eigen verantwoordelijkheid voor ongevaccineerde mensen (zie hieronder).

In september (R16) stijgen de signalen over de tweedeling in de maatschappij. In deze meetronde is het aantal deelnemers dat aangeeft zorgen te hebben over beleidskeuzes die een verschillende impact kunnen hebben op gevaccineerde en ongevaccineerde mensen verdubbeld. De grote meerderheid van deze groep benoemt hierbij de invoering van het coronatoegangsbewijs en ervaart dit als een oorzaak voor maatschappelijke onrust, polarisatie en discriminatie. Veel deelnemers benoemen hierbij niet te begrijpen waarom een coronatoegangsbewijs nuttig of nodig is.

Daarbij wordt er schijnveiligheid van het CTB ervaren. Zorgen worden geuit over een 2G beleid, ook met oog op de toekomst. Dit perspectief wordt beïnvloed door onduidelijkheid, schijnveiligheid en de ervaren zorgen over polarisatie en een tweedeling in de maatschappij.

Veel deelnemers uiten dat zij verantwoordelijkheid hebben genomen voor mogelijk besmettingsgevaar van henzelf en hun naasten door zich te laten vaccineren en dat hier vrijheden tegenover zouden moeten staan. Hierbij wordt vooral benoemd de maat vol is nu iedereen de kans heeft gehad zich te laten vaccineren en dat men het leven graag 'naar normaal' zou zien gaan.

2) R16 & 17 (september en november 2021): Deelnemers benoemen zorgen te hebben over de zorg

In september benoemen meer deelnemers dan voorheen zorgen over anderen, voornamelijk met betrekking tot de druk op het zorgstelsel. Hierbij benoemt een deel van de deelnemers zich zorgen te maken over de impact van stijgende besmettingscijfers op uitstel van reguliere zorg en de consequenties voor hun naasten.

Het CTB en daarmee het twee sporen beleid lijken deze periode meer invloed te hebben op de zorg. De cijfers lopen op en deze ronde wordt dit onderscheid tussen

gevaccineerden en niet gevaccineerden doorgetrokken tot de zorg. Ongevaccineerde mensen worden regelmatig als boosdoener benoemd voor de druk in de zorg. Zo geven sommigen als oplossing op dat ongevaccineerden mensen niet meer op IC's toegelaten zouden moeten worden. Een anderen groep geeft aan dat er aanpassingen van het zorgstelsel nodig zijn nu Corona blijvend is. Weer een andere groep benadrukt het perspectief vanuit de werkdruk die stijgende besmettingscijfers teweegbrengen voor zorgmedewerkers. Sommigen benoemen hierbij dat zorgpersoneel meer gewaardeerd moet worden, bijvoorbeeld door middel van een hoger salaris.

Doordat zorg schaarste lijkt te zijn, lijkt er deze periode meer vraag te ontstaan naar een toekomstperspectief in de zorg. Dit zet zich in door in november (R17). Meer respondenten spreken zich uit over de toekomst van de zorg. Een groep deelnemers geeft aan zich zorgen te maken over de zorg. Dit gaat met name om zorgen over de uitgestelde zorg en druk op zorgverleners. In deze meetronde wordt er vaker nadruk gelegd op de noodzaak voor lange termijn oplossingen. Een langer termijn oplossing in de zorg is noodzakelijk om meer vrijheid te kunnen bieden. Deelnemers geven aan dat als corona blijvend is er serieus moet worden nagedacht over investeringen in de zorg en in alternatieve oplossingen zoals bijvoorbeeld een coronahotel of ziekenhuis.

3) R16 (september 2021): Oplopende besmetting cijfers leken in R16 tot onrust te leiden, en een behoefte aan langer termijn perspectief en aan aanscherping en handhaving.

In augustus (R15) vraagt een deel van de deelnemers zich af hoe de overheid in de toekomst zal omgaan met oplevingen van het virus nu het grootste deel van de bevolking beschermd is. Deelnemers benoemen hierbij een behoefte aan duidelijkheid over een leven met corona en het besmettingsrisico van gevaccineerde mensen.

In september (R16) is een groot deel van de respondenten bezorgd over de oplopende besmettingscijfers, of de mogelijkheid dat er een nieuwe golf aankomt vanwege de tijd van het jaar. De grootste groep deelnemers aan deze vraag geven hierbij aan liever nu meer 'laagdrempelige maatregelen' te hebben dan later zwaardere maatregelen, zodat we leren van de fouten van vorig jaar. De behoefte aan aanscherping van maatregelen wordt vaak samen genoemd met het oog op de toekomst. Hierbij benoemen respondenten bijvoorbeeld dat we er beter op tijd bij kunnen zijn dan dat we straks weer terug bij af zijn.

'Ik merk wel dat ik me toch weer wat meer zorgen begin te maken over de gehele Corona situatie. Het blijft spannend nu de cijfers weer oplopen. Ik vind dat de afstandsmaatregelen en mondkapjes terug ingevoerd moeten worden nu de besmettingen omhooggaan.'

In november (R17) zet dit door, in deze meetronde wordt er vaker nadruk gelegd op de noodzaak voor lange termijn oplossingen.

'Wat mij betreft hadden die maatregelen nu al strenger kunnen zijn, want ik vind het echt afschuwelijk om te zien hoe de zorgmedewerkers nu moeten ploeteren en dat bij mensen zorg wordt uitgesteld!'

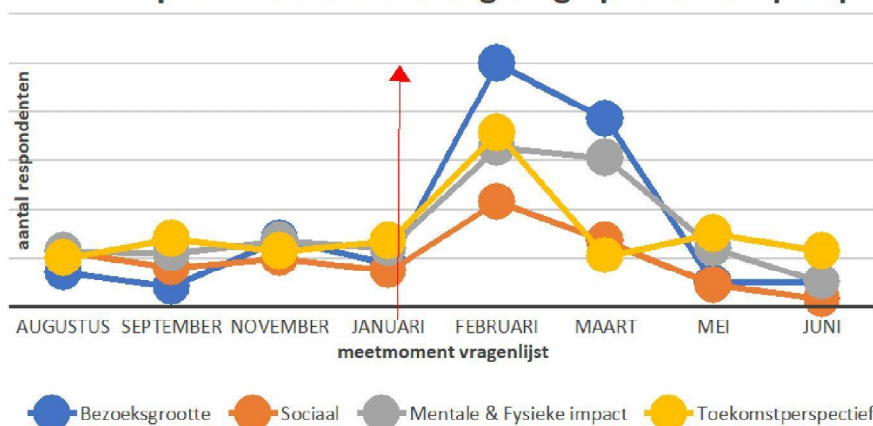
'Beleid moet erop gericht zijn scholen zoveel mogelijk open te houden. Van het grootste belang schade bij kinderen te beperken.'

4) R6-14 Toekomstperspectief wordt beïnvloed door de invoering, duur en hoeveelheid van maatregelen en vaccinatie

Toekomstperspectief wordt beïnvloed door de **invoering, duur en hoeveelheid van maatregelen**. Lijkt er te veel maatregelen te zijn, zonder ervaren efficiëntie, wordt het perspectief op de toekomst minder positief. Volhouden van maatregelen gaat dan ten kosten van iets anders. Daarnaast brengt langer volhouden van maatregelen zorgen met zich mee over het toekomstperspectief. Maatregelen hebben op langer termijn impact op het welzijn mentale en fysieke staat van respondenten. Economische belangen worden ook op langer termijn meer merkbaar.

Het toekomstperspectief afhankelijk van de vaccinatie. Vaccineren wordt als uitweg en gezien en heeft daarbij een lange tijd gezorgd voor toekomstperspectief. Op het moment dat er problemen ontstaan omtrent vaccineren beïnvloedt dit toekomstperspectief. Wanneer vaccineren vertraagt of wegvalt wordt het toekomstperspectief in gevaar gebracht en wordt het een onzekere factor.

Impact van bezoekersregeling op toekomstperspectief

Figuur 1. Trend van het toekomstperspectief, sociaal, mentale & fysieke impact ten opzichte van bezoekersgrootte. Data op basis codering van gerandomiseerde selectie 1000 items per vragenlijstronde met 6-weekse intervals.

Het toekomstperspectief lijkt vanaf augustus 2020 (R6) tot februari 2021 (R10) een lange tijd aanwezig te zijn geweest door het zicht op vaccineren als uitweg en de ervaren noodzaak van maatregelen. De volgende boodschap vanuit de overheid benadrukte dit: "We doen dit met zijn allen, samen komen we hieruit. De ontwikkeling van het vaccin zal de uitweg zijn in deze crisis".

Vanaf augustus tot februari wordt er door ongeveer 1 op de 50 respondenten in hun opmerking gesproken over toekomstperspectief. Zo wordt er in november, wanneer de gedeeltelijke lockdown start, zorgen uitgesproken over de lange termijn effecten van de maatregelen op de economie en mentale- en fysieke gezondheid. Tegelijkertijd lijken respondenten, door de zorgen over de besmettingen, achter een strengere aanpak te staan. Respondenten lijken in deze periode het risico meer te begrijpen en het nut van

maatregelen in te zien. De zorgen om weinig maatregelen en/of de behoefte naar strengere maatregelen lijken samen te gaan met lange termijn effecten in de toekomst:

'Als we er snel bij zijn hoeft het misschien niet zo ver te komen.'

'We schommelen tussen de teugels aantrekken en laten vieren, hoe lang gaat dit zo nog verder? Het moet strenger en korten ook om zo de lange termijn effecten voor de economie te beperken.'

In december (R9) wordt er ten opzichte van november (R8) meer gesproken over de behoefte naar een lange termijn visie en perspectief:

'Er moet nu echt een route komen naar hoe we uit de lockdown komen. Dit zal een combinatie zijn van vaccineren, testen en jongeren meer vrijheden geven. Stap voor stap terug naar de vrijheid.'

Daarnaast lijkt het moeilijker vol te houden en is er minder uitzicht wanneer er maatregelen worden getroffen waarbij de risico perceptie laag ligt (*'op dit moment is zelfs mijn hond trimsalon dicht?? Dat brengt toch geen gevaar, het moet niet gekker worden!'*). Het lijkt erop dat respondenten zich in deze periode beperkt voelen in hun bewegingsvrijheid. Na 3 maanden strengere maatregelen en een lockdown spreken respondenten hun behoefte aan een toekomst visie uit. Hierbij wordt gesproken over het bieden van perspectief en het vaccin als uitweg. Er heerst daarbij een verwachting omtrent het vaccin (*'het vaccin is de uitweg in deze coronapandemie'*). In december (R9) wordt er door een relatief groot deel (1 op de 7 respondenten) gesproken over de snelheid van het vaccinatie programma. Andere landen in Europa treffen voorbereidingen en Nederland nog niet, vanwege het niet beschikbaar zijn van de vaccinaties. Juist omdat het vaccin wordt gezien als de uitweg lijkt het "slome" vaccinatieproces frustratie bij respondenten op te leveren. Dit lijkt namelijk samen te hangen met een toekomstvisie en een einde van deze pandemie.

Eind januari (R10) duren de strenge maatregelen al een langere tijd. Deze periode is er een flinke stijging te zien in de hoeveelheid respondenten die spreekt over het toekomstperspectief. Het toekomstperspectief lijkt samen te gaan met de impact van de langdurende maatregelen en trage vaccinatieproces. Zo spreken respondenten hun onvrede uit over de onduidelijkheid en veranderingen in het vaccinatieproces. De verwachting van het vaccin, welke in november en december al werd uitgesproken, blijkt ook in februari nog steeds te bestaan. Respondenten geven aan ontevreden te zijn met de stappen die worden gezet:

'Er worden weinig stappen gezet, zorg dat alles geregeld is. Is het vaccin straks beschikbaar dan kunnen we meteen beginnen!!!'

Daarnaast geven respondenten deze periode aan meer de negatieve mentale en fysieke impact van de maatregelen te ervaren. De belangen van de economische impact beginnen ook steeds zwaarder te tillen. De behoefte naar toekomstperspectief lijkt vanaf deze te groeien. Enkele respondenten geeft aan dat de maatregelen (te) lang duren en missen perspectief (*'Er is weinig tot geen perspectief'*). Daarbij vragen steeds meer respondenten zich af of de maatregelen nog wel in verhouding staan met de impact ervan (*'wordt het middel niet erger dan de kwaal?'*).

De zorgen en onvrede die heerst over de strenge maatregelen stijgt. In de periode daarna, vanaf mei komt het vaccineren voor steeds meer mensen dichterbij. De versoepelingen worden aangekondigd of doorgevoerd en is er merkbaar minder

gesproken over het toekomstperspectief. Het aanhouden van maatregelen heeft daarbij impact op het welzijn, zoals op sociaal vlak. Daarnaast gaat toekomstperspectief vaak samen met impact van maatregelen op langer termijn. Maatregelen zijn van invloed op de zorg (uitstel behandelingen), economisch gebied en mentaal gebied. Respondenten spreken over het idee dat na een langere tijd vol houden van de maatregelen dit ten koste gaat van iets ander. Maatregelen zijn dan niet meer proportioneel. Het langer moeten naleven van de maatregelen brengt zorgen met zich mee over het toekomstperspectief. Het langer moeten naleven van de maatregelen brengt zorgen met zich mee over het toekomstperspectief.

In de periode vanaf februari tot eind maart is er eenzelfde hoeveelheid daling te zien in het toekomstperspectief als de stijging van eind december tot mid februari. Waar eerst 3 tot 4 op de 50 respondenten sprak over het toekomst perspectief is dit nu 1 op de 50. Het lijkt erop dat de maatregelen en het vaccineren werken. De daling is in gang gezet en de eerste versoepelingen zijn gedaan wat mogelijk perspectief heeft geboden, en de snelle daling in opmerkingen over het toekomstperspectief kan verklaren. Wat opvallend is, is dat de mate waarin respondenten spreken over de fysieke en mentale impact en het belang van de economische impact nog steeds spelen. Het lijkt erop dat zodra er een daling van besmettingen is te zien maar maatregelen nog langer duren de ervaren efficiëntie van maatregelen weg valt (*Hoe lang gaat het nog duren.*). De duur en impact en dus de ervaren efficiëntie van de maatregelen lijken het perspectief te beïnvloeden.